

KS. JAKUB OLECH

POSŁUGA AKOLITY W UJĘCIU DUCHOWOŚCIOWO-LITURGICZNYM

THE ACOLYTE'S MINISTRY SEEN FROM
A SPIRITUAL AND LITURGIC PERSPECTIVE

Abstract. The post-Tridentine rites for the ordination to the acolytate (minor orders) indicated that an acolyte was to be God's light for others (cf. Mt 5:16; Phil 2:15-16). Acolytes are also to be the children of light (cf. Eph 5:8; Lk 11:36), clothed with the armor of light (cf. Rom 13:12), and being zealous in all righteousness, goodness and truth they are to enlighten themselves, others and Church (cf. Eph 5:9). In addition, bringing wine and water to the altar they should sacrifice their own pure life and good works (cf. Rom 12:1). The acolyte's spirituality according to *motu proprio Ministeria quaedam* and the rites of institution of acolytes consists mainly in the fulfilling of the common priesthood, both at the Eucharist table and in life. The acolyte's spirituality can also be called eucharistic which consists in making spiritual sacrifices in life and at the Holy Mass and joining them with the only sacrifice of Christ in each Eucharist. The eucharistic spirituality is also a spirituality of communion because it grows out of God as the communion of Persons and consists, on the human side, in building personal relationships with the Persons of the Holy Trinity. This leads to solidarity and service which means discovering people as sisters and brothers in one Church and creating bonds of friendship and cooperation with them in building the mystical Body of Christ. Therefore, the spirituality of communion consists in a real commitment to other people, real help for them and real actions aimed at building community between people, the source and summit of which is in the acolyte's serving brothers and sisters in the Eucharist.

Key words: acolyte; acolyte spirituality; acolyte ministry; common priesthood; ministerial priesthood; minor ordination; extraordinary minister of the Holy Communion.

Akolita, zgodnie z greckim źródłosłowem (*akoluthos*), oznacza człowieka idącego za kimś bądź towarzysza drogi. W starożytności chrześcijańskiej szedł on za biskupem, towarzysząc mu podczas sprawowania Eucharystii. Najczęściej przywoływana definicja określa akolitę jako mężczyznę, kandydata do diakonatu

Ks. mgr lic. JAKUB OLECH – doktorant IV roku Liturgiki w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II; Sekretarz Wydziału Administracyjno-Gospodarczego Kurii Metropolitalnej w Lublinie; adres do korespondencji – e-mail: olech89@gmail.com

lub prezbiteratu bądź też osobę świecką, która jest odpowiedzialna za pomaganie diakonowi lub kapłanowi podczas sprawowania Eucharystii. Mężczyzna staje się akolita z chwilą otrzymania posługi akolitu¹.

Posługa akolity i lektora znalazła swoje dość bogate omówienie w języku polskim, tak w opracowaniach teologicznych², jak i praktycznych³. Warto jednak zwrócić większą uwagę na duchowość akolity, która głównie odnosi się do jego udziału i posługi w celebracji liturgicznej, ale jak należy zakładać, wychodzi poza przestrzeń liturgii sakramentalnej. Opracowanie dotyczy głównie duchowości akolitów niebędących kandydatami do sakramentu święceń, gdyż ci ostatni formują swoją duchowość w ukierunkowaniu na kapłaństwo służebne.

1. POSŁUGA I DUCHOWOŚĆ AKOLITY DO REFORMY SOBORU WATYKAŃSKIEGO II

Kościół zachodni od III wieku wspomina mężczyzn, którzy pełnili posługę akolitów. Pierwsze wzmianki dotyczące akolitów pochodzą z czasów panowania papieża św. Korneliusza, czyli z około 254 roku. Pojawia się ona w liście papieża do biskupa Antiochii Fabiusza. Jak podają źródła, wówczas to w Rzymie było już 42 akolitów. W Kościele wschodnim, za wyjątkiem kościoła armeńskiego, nie istniała funkcja akolity. Na Wschodzie pełnili ją tzw. hypodiakoni, czyli subdiakoni⁴.

W pierwszych wiekach chrześcijaństwa obowiązki akolitów dopiero się kształtowały, i tak w starożytności głównym ich zadaniem było towarzyszenie oraz posługa biskupowi. W starożytnym Rzymie akolici byli odpowiedzialni za

¹ Por. W. SCHENK, *Akolita*, EK I, kol. 239.

² Por. J. GÓRZYŃSKI, *Posługi świeckich w Kościele. Ministerium lektora i akolity*, RT 48(2001), z. 8, s. 139-149; Cz. KRAKOWIAK, *Lektor w historii i we współczesnych dokumentach Kościoła. Kobieta lektor*, „Anamnesis” 46(2006), nr 3, s. 59-73; D. BRZEZIŃSKI, *Posługa stałego akolity i stałego lektora w Polsce w świetle Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom (2007) oraz Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej (2008)*, w: *Memoriale Domini. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Jerzemu Stefańskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. M. Olczyk, W. Radecki, Gniezno: Gaudentinum 2010, s. 45-60.

³ Por. S. SZCZEPANIEC, *Ceremoniał posług liturgicznych*, Kraków: Wydawnictwo Kurii Metropolitalnej 1987; G. RZEŹWICKI, *Duszpasterstwo ministrantów i lektorów w kościele w Polsce podczas Soboru Watykańskiego II i w okresie posoborowym (1964-2008)*, Tarnów: Biblos 2010; TENŻE, *Od kandydata przez stopnie ministranta, funkcję lektora i ceremoniarza do animatora (wokół problemów formacji służby liturgicznej)*, Tarnów: Biblos 2018; A. RUTKOWSKI, *Formacja zespołów służby liturgicznej w życiu Kościoła partykularnego*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 25(2012), z. 1, s. 213-223.

⁴ Por. W. SCHENK, *Akolita*, EK I, kol. 239; A.J. NOWOWIEJSKI, *Akolici i ich czynności podczas Mszy św. i w innych obrzędach Kościoła katolickiego*, Warszawa: Drukarnia F. Czerwińskiego 1893, s. 4.

posługę podczas Mszy Świętej sprawowanej przez papieża. Odpowiadali oni za przynoszenie szkatuły, która zawierała Ciało Pańskie. Byli też odpowiedzialni za roznoszenie eulogii i fermentum. W tym miejscu warto wspomnieć, że w starożytności istniała praktyka przynoszenia na Eucharystię chlebów, z których część była konsekrowana i spożywana, a pozostała – eulogia – błogosławiona i roznoszona do chrześcijan, którzy nie mogli uczestniczyć w zgromadzeniu. Natomiast fermentum, czyli konsekrowany przez papieża Chleb (Ciało Pańskie), roznoszony był przez akolitów do kościołów Rzymu. Kapłan, który sprawował Eucharystię, w trakcie obrzędu łamania chleba (symbol śmierci Pana Jezusa) przed Świętą Komunią wpuszczał odrobinę konsekrowanej Hostii (symbol zmartwychwstania) oraz dodawał fragment *fermentum* na znak jedności z papieżem⁵. Akolici odpowiadali także za roznoszenie Komunii Świętej osobom nieobecnym na Mszy świętej, a podczas samej Mszy podtrzymywali płócienne torby, do których archidiacon wkładał konsekrowane chleby przeznaczone do komunii wiernych. Przykładem posługi akolity jest św. Tarsycjusz, który poniósł męczeńską śmierć w Rzymie podczas panowania cesarza Decjusza (w latach 249-251), kiedy to miało miejsce najwięcej krwawych prześladowań chrześcijan. Jego śmierć związana jest z posługą, jaką pełnił. Historia ta ukazuje ryzyko, którym była obarczona posługa akolity w starożytności, a zarazem jak wielki szacunek i poświęcenie kierowało osobami wybranymi do jej pełnienia⁶. Do innych zadań akolitów należało asystowanie podczas egzaminów katechumenów, z którymi akolici wspólnie odmawiali wyznanie wiary⁷.

W *Ordo Romanus XXXV* z pierwszej poł. X wieku można znaleźć informacje, że do bardzo ważnych obowiązków akolity należało także nieustanne noszenie krzyżma, aby biskup w każdej chwili mógł udzielić wiernym sakramentu bierzmowania. Noszenie krzyżma za papieżem zapoczątkowało siedmiu akolitów regionalnych w Rzymie w VII wieku⁸. Akolici pełnili też funkcję posłańców, tak było np. w starożytnej Kartaginie. Zanosili wówczas listy, pieniądze oraz jedzenie przekazywane dla więzionych chrześcijan oraz dla skazańców, którzy oczekiwali na wykonanie swojego wyroku. W Afryce zaś do obowiązków akolitów należało jedynie zapalanie świec oraz podawanie kapłanowi wina podczas sprawowania świętej Eucharystii⁹. W starożytnym Rzymie istniały trzy główne grupy akolitów. Byli to: akolici papiescy, zwani pałacowymi,

⁵ Por. tamże.

⁶ Por. A.J. NOWOWIEJSKI, *Akolici i ich czynności podczas Mszy św.*, s. 7.

⁷ Por. tamże, s. 6.

⁸ Por. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, t. 4. *I sacramenti – i sacramentali*, Milano: Ancora 1959, s. 384.

⁹ Por. W. SCHENK, *Akolita*, kol. 239.

akolici, którzy pracowali przy kościołach stacyjnych, oraz akolici regionalni (okręgowi)¹⁰. Z upływem lat funkcje akolitów w Kościele rzymskim przejęli ministranci, a do obowiązków akolitów należało jedynie podtrzymywanie pateny podczas Mszy świętej w trakcie udzielania wiernym Komunii Świętej lub podawanie złotej słomki w trakcie udzielania Komunii Świętej pod postacią wina.

Spadek znaczenia akolitów stawał się szczególnie widoczny od wczesnego średniowiecza, gdy takie czynności, jak przygotowywanie ołtarza do Mszy Świętej czy podawanie celebransowi wina oraz wody, przejęli zakrystianie i ministranci, a te obowiązki akolitów, które dotyczyły bezpośredniego kontaktu z postaciami eucharystycznymi, przeszły na duchownych tzw. wyższych święceń¹¹. Sprawilo to, że funkcja akolity rozumiana była wówczas jedynie jako stopień przejściowy do sakramentu święceń. Wówczas problem awansu na kolejne stopnie i jego uwarunkowań ma podstawowe znaczenie dla zrozumienia akolitu jako jednego z formalnych elementów wyznaczających miejsce w hierarchii kościelnej¹². Akolitat, podobnie jak ostiariat, lektorat i egzorcystat, rozumiany był jako święcenia niższe, w odróżnieniu od święceń wyższych, do których zaliczano święcenia subdiakonatu, diakonatu i prezbiteratu¹³. Z tych przyczyn Sobór Trydencki podejmuje naukę o akoliticie w kontekście sakramentu święceń i naucza, że do obowiązków akolity należało najpierw i przede wszystkim towarzyszenie biskupowi i gotowość do posługiwania Kościołowi w każdej sprawie oraz służba przy ołtarzu, czyli zapalanie kadzidła, nabywanie, zapalanie i noszenie świec w kościele. Warto jednak zauważyć, że Sobór Trydencki „zachęca, by obowiązki związane z tym stopniem były przywrócone”¹⁴, zalecając przy tym konkretne zadania dla akolitów, takie jak: „zapisywanie imion chrzczonych, bierzmowanych oraz rodziców chrzestnych w księgach, w których znajdują się również imiona zawierających małżeństwa”¹⁵. Oznacza to, że Sobór widzi miejsce w Kościele dla „świeckich” akolitów, czyli takich, którzy nie są kandydatami do święceń wyższych¹⁶. Warto zauważyć ten fakt dla uchwycenia rozwoju i ciągłości nauczania i praktyki Kościoła.

¹⁰ A.J. NOWOWIEJSKI, *Akolici i ich czynności podczas Mszy św.*, s. 5.

¹¹ Por. J. KRACIK, *Święty Kościół grzesznych ludzi*, Kraków: Petrus 2013, s. 190.

¹² Por. A. BOREK, *Święcenia duchowieństwa w późnośredniowiecznej Polsce: praktyka i jej uwarunkowania na przykładzie wrocławskich wykazów święceń*, „Studia Źródłoznawcze. Commentationes” 52(2014), s. 65 (całość s. 45-71).

¹³ W. SCHENK, *Akolita*, kol. 239.

¹⁴ *Sobór Trydencki (1545-1563), Sesja XXII*, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński i polski*, t. IV (1511-1870), układ i opracowanie A. Baron, H. Pietras, Kraków: WAM 2004, s. 675.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Por. M. RIGHETTI, *Manuale di storia liturgica*, t. 4, s. 384.

Podsumowując ogólny zarys historyczny do reformy Soboru Watykańskiego II, należy zwrócić uwagę na najważniejsze elementy posługi akolity i związanej z tym duchowości. Posługi te można zamknąć w pięciu najważniejszych: noszenie świec/światła w liturgii, udzielanie Komunii Świętej jako szafarz nadzwyczajny, noszenie krzyżma, towarzyszenie biskupowi oraz wypełnianie obowiązków administracyjnych. Duchowość akolity w tym okresie, choć ukierunkowana na kapłaństwo hierarchiczne, posiadała swą specyfikę, wyrażoną zwłaszcza w obrzędzie święceń akolitu. Obrzęd ten, zawierający się w wydanym po Soborze Trydenckim *Pontificale romanum*, jest bardzo podobny do pozostałych święceń niższych¹⁷. Podczas tzw. pouczenia (napomnienia) biskup stwierdzał, że wyświęceni jako akolici będą nosić świecznik, zapalać światło w kościele oraz przygotowywać wino i wodę do Eucharystii. Z tego ma wynikać ich postawa wewnętrzna nie tylko w liturgii, ale też w życiu. Nosząc światło, mają podobać się Bogu i być światłem dla innych, na co wskazują słowa Jezusa: „Tak niech świeci wasze światło przed ludźmi, aby widzieli wasze dobre uczynki i chwalili Ojca waszego, który jest w niebie” (Mt 5,16; por. Flp 2,15-16). Akolici mają też być synami światłości (por. Ef 5,8; Łk 11,36), przyobleczonymi w zbroję światła (por. Rz 13,12), a będąc gorliwymi we wszelkiej sprawiedliwości, dobroci i prawdzie, mają oświecać siebie, innych i Kościół (por. Ef 5,9). Ponadto przynosząc do ołtarza wino i wodę, sami mają składać w ofierze życie czyste i dobre uczynki (por. Rz 12,1)¹⁸.

Na konkretną posługę w liturgii wskazywały słowa towarzyszące wręczeniu przedmiotów, czyli świecznika z niezapaloną świecą i ampułki. Przy wręczaniu świecznika biskup mówił: „Weźmijcie lichtarz ze świecą i wiedźcie, że jesteście przeznaczeni do zapalania światła w kościele, w imię Pańskie”, a przy wręczaniu pustej ampułki: „Weźmijcie ampułkę ku podawaniu wina i wody do Eucharystii Krwi Chrystusowej, w imię Pańskie”¹⁹. Wskazówki dotyczące życia duchowego akolitów, podobnie jak we wcześniejszym pouczeniu, znaleźć można także w modlitwach. Ważną treść zawiera zaproszenie przez biskupa zgromadzonych wiernych do modlitwy za akolitów, aby „niosąc w ręku światło widzialne, świecili również światłem duchowym dobrych obyczajów”. Następnie w trzeciej modlitwie skierowanej do Boga, „źródła światła i źródła dobroci”, który przez swego Syna Jezusa Chrystusa, „światłość prawdziwą, świat opromienił i odkupił

¹⁷ *Pontificale Romanum. Pars prima*, Editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1962, s. 25-27.

¹⁸ Por., tamże, s. 25-26; Cz. KRAKOWIAK, *Święcenia niższe, posługi i funkcje wiernych świeckich w liturgii*, Lublin: TN KUL 2019, s. 47.

¹⁹ Por. *Pontificale Romanum* 1962, s. 26; Cz. KRAKOWIAK, *Święcenia niższe, posługi i funkcje wiernych świeckich w liturgii*, s. 47.

przez tajemnicę Jego męki”, biskup prosi, aby Bóg pobłogosławił akolitów, „oświecił ich umysły światłem wiedzy i zrosił ich rosą swojej łaski”²⁰.

Głównym rysem powołania i duchowości akolitów, wskazanym przez obrzęd święceń, jest więź z Bogiem, który objawił się w swoim Synu Jezusie Chrystusie – światłości świata i źródle światła w świecie – a tym samym stawać się światłem dla innych przez posługę w liturgii i blask dobrych czynów w życiu codziennym²¹. Wyraża to dobitnie przywołana przez Nowowiejskiego modlitwa akolity o to, by Pan odwrócił jego oczy od marności i pozwolił rozkoszować się obecnością Boga, tak aby wszyscy mogli dostrzec w nim obecność Boga i aby Bóg był przez to uwielbiony²².

2. DUCHOWOŚĆ AKOLITY W UJĘCIU *MINISTERIA QUAEDAM*²³ I W *OBZRĘDACH USTANOWIENIA LEKTORÓW I AKOLITÓW*²⁴

Obecne pojmowanie i praktyka akolitu i innych posług w Kościele łacińskim określone zostały dokumentem reformy soborowej, motu proprio papieża Pawła VI *Ministeria quaedam* z 15 sierpnia 1972 roku. W całej pełni uwidaczniają się tu idee Soboru Watykańskiego II. Szczególnie dostrzegalne jest pragnienie integralnego ujęcia jedyne kapłaństwa Chrystusa realizowanego w Kościele na dwa sposoby (por. KK 10) oraz podkreślenie głównej zasady reformy i odnowy liturgii, którą jest uczestnictwo w niej wiernych. Paweł VI uwypukla to we wstępie do dokumentu i w świetle tych założeń podejmuje konkretne

²⁰ Por. *Pontificale Romanum* 1962, s. 27; Cz. KRAKOWIAK, *Święcenia niższe, posługi i funkcje wiernych świeckich w liturgii*, s. 47-48.

²¹ A.J. NOWOWIEJSKI, *Akolici i ich czynności podczas Mszy św.*, s. 7.

²² „Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, super famulum tuum placatus intende, quem tuis sacris altaribus servituum in officium Acolythi assumpsisti; infunde in animam meam benedictionem tuam et gratiam, ut idoneus efficiar, in templo sancto tuo, quae cultus tui sunt, digne peragere; accende cor meum ad amorem gratiae tuae; averte oculos meos, ne videant vanitatem; da Divinae praesentiae tuae gustum perpetuum; da Filii tui dilectissimi aemulari modestiam, ut omnes in me videant Te, et videndo venerentur ac glorificent. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen” (tamże, s. 8).

²³ PAWEŁ VI, *Litterae Apostolicae Motu proprio datae quibus disciplina «circa Primum Tonsuram, ordines minores et Subdiaconatum in Ecclesia Latina» innovatur*, AAS 64 (1972), s. 529-534 (dalej jako MQ).

²⁴ PONTIFICALE ROMANUM. *De institutione lectorum et acolythorum. De admissione inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum. De sacro caelibatu amplectendo*, Città del Vaticano: Typis Polyglottis Vaticanis 1972; tłum pol.: PONTYFIKAL RZYMSKI. *Obrzędy ustanowienia lektorów i akolitów oraz przyjęcia kandydatów do diakonatu i presbyteratu*, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2014 (dalej jako OULA).

decyzje. Pierwsza z nich dotyczy likwidacji rozróżnienia „święceń niższych” i „święceń wyższych”, do których do tej pory oprócz diakonatu, prezbiteratu i biskupstwa zaliczano subdiakoniat. Zniesione zostały tym samym cztery niższe święcenia (ostiariat, lektorat, egzorcystat i akolitat) oraz jedno wyższe (subdiakoniat), a ustanowione dwie posługi (ministeria): lektoratu i akoliatu. Do obowiązków akolity włączono zadania wcześniej należące do subdiakona z możliwością nazwania przez konferencje episkopatów akolity subdiakonem. Obydwie posługi mogą być udzielane świeckim mężczyznom i nie zostały zaszczytowane tylko dla kandydatów do sakramentu święceń (III). Włączeniem do stanu duchownego staje się natomiast diakonat jako pierwszy stopień sakramentu święceń. Decyzje te i związane z tym przepisy szczegółowe zaczęły obowiązywać od 1 stycznia 1973 roku²⁵.

Wracając do założeń, należy zauważyć, że dokument ten wyraźnie daje możliwość przeżywania posługi akoliatu jako wyrazu kapłaństwa chrzcielnego, zwanego także wspólnym, oraz jako posługiwania w liturgii na mocy tegoż kapłaństwa w perspektywie zaangażowanego uczestnictwa (*actuosa participatio*). Ma to bardzo duże znaczenie dla duchowości akolity jako człowieka świeckiego. Dla pełniejszego zrozumienia ważne są rozróżnienia terminologiczne, od których zależy właściwe rozumienie miejsca i roli hierarchii oraz świeckich we wspólnocie Kościoła, w tym także posługiwania i uczestnictwa w liturgii Kościoła. Całe zgromadzenie liturgiczne jest podmiotem liturgii. Podmiotowość wspólnoty Kościoła i zgromadzenia liturgicznego zasadza się przede wszystkim na Osobie Jezusa Chrystusa i relacji do Niego, z której wyrasta Jego jedyne kapłaństwo, realizowane w Kościele, a tym samym w zgromadzeniu liturgicznym na dwa sposoby. Jak naucza Sobór, a za nim Paweł VI w MQ, „kapłaństwo powszechne wiernych i kapłaństwo urzędowe, czyli hierarchiczne, choć różnią się istotą a nie stopniem tylko, są sobie jednak wzajemnie przyporządkowane” (KK 10). Kapłan urzędowy, na mocy sakramentu święceń jako sakramentu w służbie komunii Kościoła, dzięki władzy świętej formuje lud kapłański i kieruje nim, sprawuje w zastępstwie Chrystusa (*in persona Christi*) Ofiarę eucharystyczną i składa ją Bogu w imieniu całego ludu (por. tamże). Wierni świeccy „na mocy swego królewskiego kapłaństwa współdziałają w ofiarowaniu Eucharystii; pełnią też to kapłaństwo przez przyjmowanie sakramentów, modlitwę i dziękczynienie, świadectwo życia świętobliwego, zaparcie się siebie i czynną miłość” (tamże). Na współdziałaniu w ofiarowaniu Eucharystii, przyjmowaniu sakramentów, modlitwie, dziękczynieniu, świadectwie życia, zaparciu

²⁵ Por. J. GÓRZYŃSKI, *Posługi świeckich w Kościele: ministerium lektora i akolity*, s. 140-142.

się siebie i czynnej miłości zasadza się specyfika posługi akolity jako człowieka świeckiego.

Podział posług i funkcji w liturgii wynika z realizacji w Kościele dwóch rodzajów kapłaństwa mających odmienne źródła sakramentalne. Najważniejszym kryterium podziału wszystkich posług i funkcji liturgicznych są święcenia lub ich brak. Przez sakrament święceń chrześcijanin otrzymuje w Kościele „świętą władzę” (*potestas sacra*) dla wykonywania „świętej posługi” dla dobra ludu Bożego. Tylko *ministri sacri*, czyli *ordinati*, pełnią „świętą posługę” (KPK kan. 207 § 1)²⁶. Z zadaniami wiernych świeckich i ich duchowością łączy się ściśle termin „posługa” bez dodatku „święta”, czyli *ministerium*. KPK terminem *ministerium* określa czynności i całość praw oraz obowiązków zleconych danej osobie na stałe we wspólnocie Kościoła (kan. 230). Kodeks wylicza jedynie dwie posługi (*ministeria*), które mogą być udzielone na stałe świeckim mężczyznom (*viri laici*), a są nimi posługa lektora i posługa akolity (kan. 230 § 1)²⁷. Termin *munus* w KPK prawie zawsze oznacza określone zadanie do wykonania, czyli konkretną funkcję, którą mogą wypełniać świeccy (*laici*). Obok posług stałego lektora i akolity (*ministerium*), których można udzielić jedynie mężczyznom, istnieją liczne funkcje (*munera*) liturgiczne, które na mocy zlecenia (*ex deputatione*) mogą spełniać wszyscy świeccy, mężczyźni i kobiety (por. kan. 230 § 2 i § 3)²⁸.

MQ VI zawiera też bardzo precyzyjną naukę na temat posługi akolity oraz wskazania dla jego życia duchowego. Pierwsze zdanie brzmi: „akolita jest ustanowiony, żeby wspierać diakona i służyć kapłanowi”²⁹. Z całą pewnością należy to rozumieć w świetle powyższych słów o komplementarności w Kościele kapłaństwa urzędowego i kapłaństwa chrzcielnego (KK 10). Postawa wsparcia i służby wobec tych, którzy otrzymali sakrament święceń, łączy się ze służbą osób wyświęconych na rzecz tych, którzy zostali wszczepieni w Chrystusa w sakramencie chrztu, bierzmowania i Eucharystii (inicjacja chrześcijańska). Stwierdzenie to wskazuje więc na wzajemną służbę sobie, a przede wszystkim Chrystusowi i Jego Mistycznemu Ciału osób wyświęconych i tych, którzy otrzymali

²⁶ Por. Cz. KRAKOWIAK, *Posługi i funkcje świeckich w liturgii w świetle nowego „Ogólnego Wprowadzenia do Mszału rzymskiego” i instrukcji „Redemptionis Sacramentum”*, w: *Liturgia i ewangelizacja*, red. W. Kazimieruk, I. Chłopkowska, Warszawa–Siedlce: Wyd. Sióstr Loretanek 2005, s. 23 (całość s. 21-48).

²⁷ Por. tamże; J. DYDUCH, *Udział świeckich w kulcie liturgicznym w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego*, RBL 38(1985), nr 1, s. 16–28.

²⁸ Por. Cz. KRAKOWIAK, *Posługi i funkcje świeckich w liturgii w świetle nowego „Ogólnego Wprowadzenia do Mszału rzymskiego” i instrukcji „Redemptionis Sacramentum”*, s. 25.

²⁹ *Acolythus instituitur, ut Diaconum adiuvet ac Sacerdoti ministret.*

posługę akolitu. Służebność akolitów wobec osób wyświęconych jest dlatego wyeksponowana, że odpowiedzialność tych ostatnich za społeczność Kościoła jest większa od odpowiedzialności osób świeckich i wypływa z sakramentu święceń jako sakramentu w służbie komunii Kościoła. Do głównych zadań akolity należą: troska o służbę ołtarza; pomaganie diakonowi i kapłanowi w sprawowaniu liturgii, zwłaszcza Mszy, pod warunkami wskazanymi w dokumencie; spełnianie posługi szafarza nadzwyczajnego Komunii Świętej i wystawienie Najświętszego Sakramentu do publicznej adoracji wiernych, bez udzielenia ludowi błogosławieństwa; przygotowanie ministrantów spełniających różnorakie funkcje liturgiczne.

Posługę swą akolita wypełni godniej, jak podkreśla Paweł VI, „jeżeli będzie uczestniczył z coraz większą żarliwością w Eucharystii, karmił się nią i zdobywał doskonalsze jej poznanie” (MQ VI). Wskazanie to wyraźnie akcentuje eucharystyczny wymiar duchowości i posługi akolity, który jest przeznaczony, jak stwierdza dalej dokument, „w szczególny sposób do służby ołtarza”, dlatego „powinien nauczyć się wszystkiego, co należy do kultu Bożego i starać się zrozumieć wewnętrzne i duchowe znaczenie” kultu (MQ VI). Zrozumienie to polega na nieustannym przechodzeniu od posługi liturgicznej do liturgicznego stylu życia. Dlatego akolita winien codziennie ofiarować się Bogu i być dla wszystkich przykładem powagi i szacunku w świątyni, jak również „obejmować szczerą miłością mistyczne Ciało Chrystusa, czyli Lud Boży, zwłaszcza zaś upośledzonych i chorych” (MQ VI). Warto podkreślić, że choć w MQ brakuje bezpośredniego wskazania na potrzebę bycia Bożym światłem dla innych, co wyraźnie podkreślały wcześniejsze obrzędy święceń akolitu, prawda ta wyrażona jest jednak w pouczeniu, aby akolici jaśnili przykładem powagi i szacunku w świątyni oraz miłością do Kościoła.

Sam obrzęd ustanowienia akolitów dokonywany jest podczas Mszy Świętej i następuje po homilii, a prezentacja kandydatów ma miejsce już po Ewangelii. Przykładowa homilia, zawarta w pontyfikale, akcentuje najpierw uczestnictwo akolitów „w posłannictwie Kościoła, dla którego Eucharystia jest szczytem i źródłem życia”³⁰. Treści w niej zawarte są wyraźnie inspirowane dokumentem papieża Pawła VI (MQ), a jej pierwszy akapit jest niemal dosłownym przytoczeniem pouczeń zawartych w MQ VI³¹. W drugim akapicie tekstu homilii o wiele wyraźniej niż w MQ VI podkreślona jest komunია z ludem Bożym, która wypływa z Komunii eucharystycznej: „podobnie jak spożywacie z waszymi braćmi jeden chleb eucharystyczny, tak też stanowicie z nimi jedno Ciało. Otaczajcie zatem szczególną miłością mistyczne Ciało Chrystusa, czyli Lud

³⁰ OULA, s. 22.

³¹ Por. tamże, s. 22-23.

Boży, zwłaszcza słabych i chorych, wypełniając w ten sposób przykazanie naszego Pana, dane Apostołom w czasie Ostatniej Wieczerzy: «Miłujcie się wzajemnie, jak Ja was umiłowałem»³².

Ustanowienie akolity odbywa się poprzez modlitwę oraz wręczenie kandydatowi pateny z chlebem lub kielicha z winem. Najistotniejszym momentem ustanowienia jest odmawiana nad kandydatami modlitwa: „Najłaskawszy Boże, Ty przez Jednorodzonego Syna Twojego powierzyłeś swojemu Kościołowi chleb życia, pobłogosław tych naszych braci, wybranych do posługi akolitów. Spraw, aby gorliwie spełniając posługę przy ołtarzu i wiernie rozdzielając swoim braciom i siostram chleb życia wiecznego, stale wzrastali w wierze i miłości ku zbudowaniu Twojego Kościoła. Przez Chrystusa Pana naszego”³³. Modlitwa więc skierowana jest do najłaskawszego Boga, który przez Jednorodzonego Syna dał Kościołowi chleb życia. Ustanawiani akolitami mają ten chleb wiernie rozdelać, a sami przez to wzrastać w wierze i miłości dla zbudowania Kościoła. Jest tu więc wyraźnie ukazane pośrednictwo Syna Bożego i Kościoła w udzielaniu chleba życia i uczestnictwo w tymże pośrednictwie tych, którzy staną się akolitami. Kościół jest komunią budowaną przez Eucharystię, w której rozdzielaniu uczestniczą akolici. Ich posługa oraz dokonujący się w nich wzrost wiary i miłości przyczynia się do budowania jedności mistycznego Ciała Chrystusowego.

Po modlitwie następuje przekazanie znaku posługiwania akolity, czyli naczynia z chlebem lub winem, czemu towarzyszą następujące słowa: „Przyjmij naczynie z chlebem (lub z winem) do sprawowania Eucharystii i tak postępuj, abyś mógł godnie służyć Kościołowi przy stole Pańskim”³⁴. Na zakończenie obrzędu nowo ustanowiony akolita ubiera się w albę lub komżę, które są strojem liturgicznym przynależnym kapłaństwu chrzcielnemu/wspólnemu, gdyż wyraźnie nawiązują do białej szaty chrzcielnej. Słowa towarzyszące przekazaniu naczynia z chlebem lub naczynia z winem powtarzają treści zawarte w homilii i modlitwie, choć bardziej niż poprzednio podkreślają konieczność „godnej służby Kościołowi przy stole Pańskim”. Wydaje się, że niewątpliwie jednym z warunków godnej służby jest odpowiednia postawa życiowa wypływająca z pełnionej posługi liturgicznej. Podobne treści zawarte są w dwóch dokumentach Kościoła w Polsce, czyli *Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom* (2.10.2007)³⁵ oraz przygotowanym przez Konferencję Episkopatu Polski *Dyrektorium duszpasterstwa*

³² Tamże, s. 23.

³³ Tamże, s. 24.

³⁴ Tamże.

³⁵ „Anamnesis” 14(2008), nr 52/1, s. 41-45.

służby liturgicznej (27.11.2008)³⁶. Ich analiza od strony posług i zadań akolitów spotkała się już z omówieniem³⁷.

Podsumowując można stwierdzić, że duchowość akolity jest realizacją kapłaństwa wspólnego równocześnie przy stole Eucharystii i w życiu. Jego duchowość można też określić mianem eucharystycznej, która polega na składaniu duchowych ofiar w życiu i we Mszy Świętej oraz łączeniu ich z uobecnioną na sposób sakramentalny jedyną ofiarą Chrystusa w każdej Eucharystii. Duchowość eucharystyczna jest zarazem duchowością komunii³⁸, o czym świadczą dokumenty Kościoła i obrzędy ustanowienia akolitów. Duchowość ta wyrasta bowiem z Boga jako komunii Osób, a od strony człowieka polega na budowaniu wielorakich osobistych więzi z Osobami Boskimi. Wyraźnie podkreśla się tu pierwszeństwo działania Boga włączającego człowieka w wewnętrzne życie Trójcy Świętej. To prowadzi do solidarności i służby, czyli odkrywania innych ludzi jako sióstr i braci w jednym Kościele, mistycznym Ciele Jezusa Chrystusa, i tworzenia z nimi więzów przyjaźni i współpracy w budowaniu tego mistycznego Ciała. To natomiast prowadzi do coraz głębszego dostrzegania w nich dobra i traktowania tego dobra jako daru dla całej wspólnoty Kościoła. Duchowość komunii polega więc na konkretnym zaangażowaniu na rzecz innych ludzi, konkretnej pomocy i działaniach mających na celu budowanie wspólnoty między ludźmi, czego źródło i szczyt znajduje się w posłudze akolity siostrom i braciom podczas Eucharystii.

BIBLIOGRAFIA

- BOREK A., *Święcenia duchowieństwa w późnośredniowiecznej Polsce: praktyka i jej uwarunkowania na przykładzie włocławskich wykazów święceń*, „*Studia Źródłoznawcze. Commentationes*” 52(2014), s. 45-71.
- BRZEZIŃSKI D., *Posługa stałego akolity i stałego lektora w Polsce w świetle Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom (2007) oraz Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej (2008)*, w: *Memoriale Domini. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu profesorowi Jerzemu Stefańskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. M. Olczyk, W. Radecki, Gniezno: Gaudentinum 2010, s. 45-60.

³⁶ Kraków: Wydawnictwo Światło-Życie 2009.

³⁷ Por. J. DYDUCH, *Posługi liturgiczne świeckich w posoborowym prawodawstwie polskim*, RBL 54(2011), nr. 1, s. 21-32; D. BRZEZIŃSKI, *Posługa stałego akolity i stałego lektora w Polsce w świetle „Instrukcji Episkopatu Polski w sprawie udzielania posługi lektora i akolity świeckim mężczyznom” (2007) oraz „Dyrektorium Duszpasterstwa Służby Liturgicznej” (2008)*, s. 45-60; S. SZCZEPANIEC, *Posługiwanie świeckich w liturgii. Zasady ogólne*, RT 48(2008), z. 8, s. 113-137.

³⁸ Por. B. MIGUT, *Duchowość eucharystyczna jako duchowość komunii*, „*Roczniki Liturgiczno-Homiletyczne*” 59/4(2012), s. 77-86.

- DYDUCH J., *Udział świeckich w kulcie liturgicznym w świetle Kodeksu Prawa Kanonicznego*, RBL 38(1985), nr 1, s. 16-28.
- DYDUCH J., *Posługi liturgiczne świeckich w posoborowym prawodawstwie polskim*, RBL 54(2011), nr 1, s. 21-32.
- GÓRZYŃSKI J., *Posługi świeckich w Kościele. Ministerium lektora i akolity*, RT 48(2001), z. 8, s. 139-149.
- KRAKOWIAK Cz., *Fermentum et sancta*, EK V, kol. 136.
- KRAKOWIAK Cz., *Posługi i funkcje świeckich w liturgii w świetle nowego „Ogólnego Wprowadzenia do Mszału rzymskiego” i instrukcji „Redemptionis Sacramentum”*, w: *Liturgia i ewangelizacja*, red. W. Kazimieruk, I. Chłopkowska, Warszawa–Siedlce: Wyd. Sióstr Loretanek 2005, s. 21-48.
- KRAKOWIAK Cz., *Lektor w historii i we współczesnych dokumentach Kościoła. Kobieta lektor*, „Anamnesis” 46(2006), nr 3, s. 59-73.
- KRAKOWIAK Cz., *Święcenia niższe, posługi i funkcje wiernych świeckich w liturgii*, Lublin: TN KUL 2019.
- MIGUT B., *Duchowość eucharystyczna jako duchowość komunii*, „Roczniki Liturgiczno-Homiletyczne” 59/4(2012), s. 77-86.
- NOWOWIEJSKI A.J., *Akolici i ich czynności podczas Mszy św. i w innych obrzędach Kościoła katolickiego*, Warszawa: Drukarnia F. Czerwińskiego 1893.
- PAWEŁ VI, *Litterae Apostolicae Motu proprio datae quibus disciplina «circa Primum Tonsuram, ordines minores et Subdiaconatum in Ecclesia Latina» innovatur*, AAS 64 (1972), s. 529-534.
- Pontificale Romanum. Pars prima*, Editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1962.
- Pontificale Romanum. De institutione lectorum et acolythorum. De admissione inter candidatos ad diaconatum et presbyteratum. De sacro caelibatu amplectendo*, Città del Vaticano: Typis Polyglottis Vaticanis 1972; tłum pol.: *Pontyfikał rzymski. Obrzędy ustanowienia lektorów i akolitów oraz przyjęcia kandydatów do diakonatu i prezbiteratu*, Katowice: Księgarnia św. Jacka 2014.
- RIGHETTI M., *Manuale di storia liturgica*, t. 4. *I sacramenti – i sacramentali*, Milano: Ancora 1959.
- RUTKOWSKI A., *Formacja zespołów służby liturgicznej w życiu Kościoła partykularnego*, „Warszawskie Studia Teologiczne” 25(2012), z. 1, s. 213-223.
- RZEŹWICKI G., *Duszpasterstwo ministrantów i lektorów w kościele w Polsce podczas Soboru Watykańskiego II i w okresie posoborowym (1964-2008)*, Tarnów: Biblos 2010.
- RZEŹWICKI G., *Od kandydata przez stopnie ministranta, funkcję lektora i ceremoniarza do animatora (wokół problemów formacji służby liturgicznej)*, Tarnów: Biblos 2018.
- SZCZEPANIEC S., *Ceremoniał posług liturgicznych*, Kraków: Wydawnictwo Kurii Metropolitalnej 1987.
- SZCZEPANIEC S., *Posługiwanie świeckich w liturgii. Zasady ogólne*, RT 48(2008), z. 8, s. 113-137.
- SCHENK W., *Akolita*, EK I, kol. 239.

POŚLUGA AKOLITY W UJĘCIU DUCHOWOŚCIOWO-LITURGICZNYM

STRESZCZENIE

Potrydenckie obrzędy święceń akolitu (święcenia niższe) wskazywały na to, że akolita ma być Bożym światłem dla innych (por. Mt 5,16; Flp 2,15-16). Akolici mają też być synami światłości (por. Ef 5,8; Łk 11,36), przyobleczonymi w zbroję światła (por. Rz 13,12), a będąc gorliwymi we wszelkiej sprawiedliwości, dobroci i prawdzie, mają oświecać siebie, innych i Kościół (por. Ef 5,9).

Ponadto, przynosząc do ołtarza wino i wodę, sami mają składać w ofierze życie czyste i dobre uczynki (por. Rz 12,1). Duchowość akolity w ujęciu motu proprio *Ministeria quaedam* i obrzędów ustanowienia akolitów polega głównie na realizacji kapłaństwa wspólnego, tak przy stole Eucharystii, jak i w życiu. Duchowość akolity można też określić mianem eucharystycznej, która polega na składaniu duchowych ofiar w życiu i we Mszy Świętej oraz łączeniu ich z uobecnioną na sposób sakramentalny jedyną ofiarą Chrystusa w każdej Eucharystii. Duchowość eucharystyczna jest zarazem duchowością komunii, wyrasta bowiem z Boga jako komunii Osób, a od strony człowieka polega na budowaniu osobistych więzi z Osobami Trójcy Świętej. Prowadzi to do solidarności i służby, czyli odkrywania ludzi jako sióstr i braci w jednym Kościele i tworzenia z nimi więzów przyjaźni i współpracy w budowaniu mistycznego Ciała Chrystusowego. Duchowość komunii polega więc na konkretnym zaangażowaniu na rzecz innych ludzi, konkretnej pomocy im oraz konkretnych działaniach mających na celu budowanie wspólnoty między ludźmi, czego źródło i szczyt znajduje się w posłudze akolity siostrom i braciom podczas Eucharystii.

Słowa kluczowe: akolita; duchowość akolity; posługa akolity; kapłaństwo wspólne; kapłaństwo służebne; święcenia niższe; nadzwyczajny szafarz Komunii Świętej.